

فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی - امنیتی
دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)
سال یازدهم، شماره ۴۳ (پاییز ۱۴۰۱) صص ۶۸-۳۹

اصول و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در راستای نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی

● محمود عسگری ●

دکتری امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۰

چکیده

با هدف شناسایی اصول و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در مسیر نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی، نویسنده در این مقاله تلاش نموده است با بهره‌گیری از بیانات ایشان، مجموع اصول و تدابیر یادشده را شناسایی و احصا نماید. از این رو روش تحقیق، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای بوده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است. یافته‌های نویسنده نشان می‌دهد با توجه به جایگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، بیانات ایشان تفسیری از قرآن و احکام خداوند است. نکته دیگر آنکه از تحلیل بیانات ایشان، «اصول» و «تدابیری» در راستای نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی مورد شناسایی قرار گرفت که کاربردی آنها حکمرانی امنیتی کشور واجد صفات متعالی «دینی» و «مردمی» بودن خواهند بود. صفاتی که متضمن رضایت، امنیت، ثبات سیاسی، نظم اجتماعی، بالندگی و تعالی، شکوفایی و اعتمادزایی است. دیگر یافته مقاله آن است که حکمرانی امنیتی کشور نیاز تحول است و به نظر می‌رسد؛ بخش عمده‌ای از این تحول در فرایند تحقق «دولت اسلامی» باید ایجاد شود.

کلید واژگان: اصول، امنیتی اسلامی، تدابیر، حکمرانی

هیچ کشوری از جمله جمهوری اسلامی ایران، بدون حکمرانی چه مدوّن و چه غیرمدوّن، قادر به ادامه حیات نیست. حکمرانی امنیتی، سازوکار تحقق «جامعه امن» و «امنیت پایدار» است و می‌تواند منشأ یکپارچگی و انسجام ملی شود، چرا که مستلزم تعامل معنادار مردم، گروه‌های اجتماعی و دولت است. به نظر، سابقه و تجربه اندک حکمرانی به‌ویژه در عرصه امنیتی در نظام مقدس جمهوری اسلامی که تنها چهاردهه از عمر آن می‌گذرد، توجیه منطقی برخی از ضعف‌های موجود باشد. اما به هر حال، نظام ج.ا. ایران با مشکلاتی از جمله ناآرامی‌هایی در مقاطع گوناگون مانند سال‌های ۱۳۷۸، ۱۳۸۸، ۱۳۹۶، ۱۳۹۸ (با ۲۰ هزار میلیارد تومان خسارت) و ۱۴۰۱ (با ۱۷۰۰ میلیارد تومان خسارت) مواجه شده است. با توجه به راهبردهایی همچون «مرگ با هزار ضربه چاقو!» یا به تعبیر مقام معظم رهبری «جنگ ترکیبی» (۱۴۰۱/۸/۱۱) از سوی دشمنان دیرینه جمهوری اسلامی مانند رژیم صهیونیستی، ضمن آنکه می‌تواند موجبات تضعیف نظام را فراهم آورد، گویای این مطلب است که حکمرانی امنیتی کنونی، دارای مشکلاتی است. با توجه به پیوستگی نظام با آموزه‌های اسلامی، کامل و راهگشا بودن دین اسلام، به نظر می‌رسد؛ شناخت اصول و تدابیر مقام معظم رهبری در راستای نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی می‌تواند راهکار مناسبی برای رفع مشکلات و ارتقای حکمرانی امنیتی کشور باشد که متأسفانه چندان مورد توجه قرار نگرفته است و از این رو به‌عنوان مسئله این تحقیق مطرح است.

در مورد اهمیت و ضرورت موضوع این تحقیق باید گفت افزایش ضریب امنیتی کشور و افزایش میزان رضایت جامعه، در گرو بهسازی فرایند حکمرانی امنیتی است. بدون تردید عمل به تعالیم بنیادین و راهگشای اسلام، رکن اصلی بهبود حکمرانی امنیتی هستند، چرا که به تعبیر مقام معظم رهبری:

«آئین حکمرانی از کتاب خدا گرفته می‌شود». (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)

به باور ایشان:

«حکمرانی اسلامی... جزو اساسی‌ترین مسائل است». (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۲/۱۸)

کم‌توجهی و یا ضعف در اجرای آموزه‌های اسلامی، موجب تداوم آسیب‌ها و ناکامی تلاش‌ها خواهد بود. در ضمن، عنایت به این موضوع، بخشی از خلأ موجود در ادبیات امنیتی کشور را

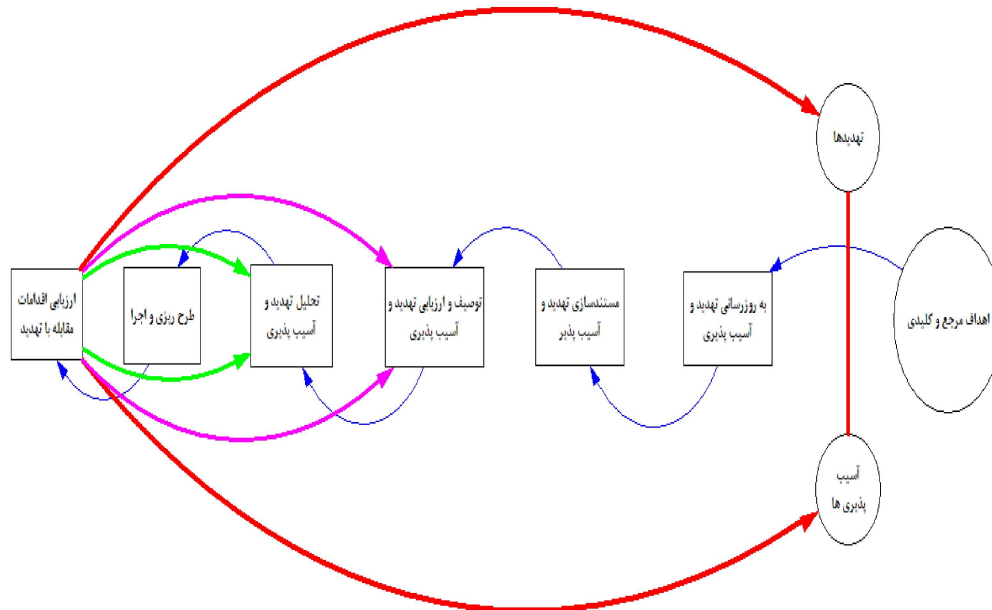
مرتفع خواهد کرد. بی توجهی به این موضوع و نپرداختن به آن باعث غفلت از دستورات الهی در رسیدن به امنیت پایدار و حکمرانی امنیتی کارآمد خواهد شد که می تواند تبعاتی همچون افزایش هزینه های مادی و معنوی تأمین امنیت و گرایش به سازوکارهای سخت افزارانه در حفظ امنیت را در بر داشته باشد. همچنین غفلت از پرداختن به این موضوع، مانعی بر سر راه تحقق مردمی سازی امنیت خواهد بود. نویسنده در صدد پاسخ به پرسش اصلی است که اصول و تدابیر مقام معظم رهبری برای حکمرانی امنیتی اسلامی کدامند؟

کالبد شکافی مفهومی

ادبیات نظری

حکمرانی

مفهوم حکمرانی در دو دهه اخیر در محافل علمی و دانشگاهی بسیار رواج یافته است، فعالیت بیش از ۱۵۰ مدرسه یا دانشکده حکمرانی در جهان، گواهی بر اهمیت فزاینده این موضوع است. نمودار زیر بیانگر بخشی از این همه گیری است.

نمودار شماره ۱: روند و تعداد مطالب منتشر شده در کتاب ها و مجلات معتبر جهانی با موضوع حکمرانی

(Source: sciencedirect.com)

حکمرانی از جمله مفاهیمی است که در مورد ارائه تعریفی واحد از آن، اجماعی وجود ندارد و حداقل سه معنی از این مفهوم ارائه شده است. اولین معنی ناظر به همکاری بین‌المللی از طریق نهادهای غیردولتی خارج از نظام دولتی است. این مفهوم از ادبیات جهانی شدن بیرون آمد و استدلال می‌نمود که حاکمیت سرزمینی جای خود را به انواع غیررسمی‌تر همکاری افقی و همچنین نهادهای فراملی مانند اتحادیه اروپا می‌دهد. معنای دوم، حکمرانی را مترادف با مدیریت دولتی و اجرای مؤثر سیاست‌های دولتی در نظر گرفت. علاقه به این معنی، ناشی از این آگاهی بود که فقر جهانی ریشه در فساد و ضعف ظرفیت دولتی دارد. سومین معنای حکمرانی، تنظیم رفتار اجتماعی از طریق شبکه‌ها و دیگر سازوکارهای غیرسلسله‌مراتبی است. معانی اول و سوم، اقتدار سنتی دولتی را کم‌رنگ می‌دانند. (فوکویاما، ۲۰۱۶: ۱۰۵-۸۹) حکمرانی، واژه‌ای برای توصیف اشکال جدید هماهنگی سیاستی و خط‌مشی‌گذاری است. (داس، فری‌سندورف، ۲۰۱۰: ۴-۳) حکمرانی، فرآیند حکومت کردن، صرف نظر از محیط، روش و فلسفه حکمرانی است. (بویر، ۲۰۱۲: ۱)

به‌منظور شناخت بهتر ماهیت حکمرانی باید بین این مفهوم با حکومت تفاوت و تمایز قائل شد. از آنجا که حکمرانی و حکومت دارای ریشه‌های مشترک یونانی هستند، آن‌ها اغلب قابل تبدیل به یکدیگر هستند. حکمرانی یک روابط رفتاری بین حکمرانان و حکومت‌شوندگان است. حکومت نیز مجموعه‌ای از نهادهای ایجادشده به وسیله قوانین و مقررات است. (رز، پی‌فر، ۲۰۱۸: ۱) در اصطلاح سنتی، حکومت، کنترل می‌کند اما حکمرانی، سازمان می‌دهد. ابزار حکومت، کنترل و مدیریت است اما حکمرانی، تنظیم‌گری را ترجیح می‌دهد. حکمرانی، نفوذپذیر است، از تحولات محیطی، تأثیرپذیر است. فضای حکمرانی، فضایی افقی است و دولت خود را در یک سطح با دیگر نهادها قرار می‌دهد. (ارهارت و دیگران، ۲۰۱۴: ۱۲۵-۱۱۹)

با ورود حکمرانی به دستگاه اداره جامعه و فرایند سیاست‌گذاری، شهروندان به پشتیبانی سرمایه اجتماعی بیشتر و گسترش شبکه‌های غیردولتی، هم در تشخیص مشکلات و قراردادن مسائل در دستور کار، هم در ارائه جایگزین‌ها، همچنین در اجرا و ارزیابی، نقش بیشتری به‌دست می‌آورند. (یزدانی زازرانی، ۱۳۹۱: ۱۴۲-۱۰۹)

در اسلام، حکمرانی دارای ماهیت ویژه‌ای است که با کنکاش در بیانات مقام معظم رهبری، برخی از وجوه این ماهیت در قالب جدول زیر ارائه شده است.

1. Fukuyama
2. Daase & Friesendorf
3. Bevir
4. Rose & Peiffer
5. Ehrhart & et al

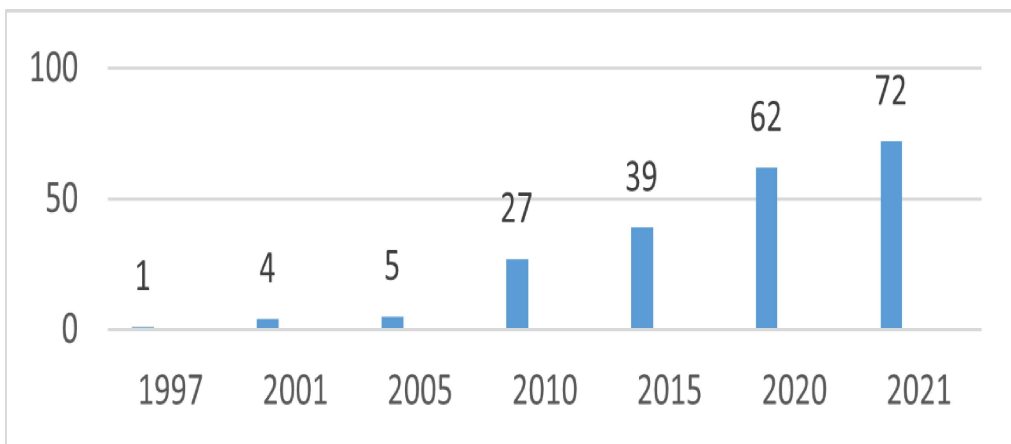
جدول شماره ۱: ماهیت حکمرانی از منظر مقام معظم رهبری

<p>«آئین حکمرانی از کتاب خدا گرفته می‌شود و از آنچه خدای متعال بر پیغمبر نازل می‌کند... آن چیزی که منبع و منشأ حکمرانی است و دستور حکمرانی و برنامه‌های حکمرانی از آن گرفته می‌شود، عبارت است از کتاب الهی که به پیغمبر نازل شده است؛ این اصول و اساس در آن [کتاب] است؛ و همه برنامه‌های بشری در چارچوب این اصول بایستی گذاشته بشود.» (۱۳۹۹/۱۲/۲۱)</p> <p>«حکمرانی در منطق اسلام از بن و بنیاد با حکمرانی‌های رایج جهان متفاوت است؛ نه شبیه سلطنت است، نه شبیه ریاست جمهوری‌های امروز دنیا است، نه شبیه فرماندهی‌ها است، نه شبیه رؤسای کودتاگر است؛ شبیه هیچ کدام از اینها نیست؛ یک چیز خاصی است متکی به مبانی معنوی.» (۱۴۰۰/۱۲/۱۹)</p>	<p>خدا و قرآن، منشأ حکمرانی</p>
<p>«امامت یعنی یک فردی، یک گروهی بر یک جامعه‌ای حکمرانی می‌کنند و جهت حرکت آن‌ها را در امر دنیا و در امر معنویت و آخرت مشخص می‌کنند. این یک مسئله همگانی است برای همه جوامع بشری.» (۱۳۸۹/۹/۴)</p>	<p>حکمرانی به‌مثابه امامت</p>
<p>«حکومت و فرماندهی و حکمرانی‌ای... در اسلام، از آن به «ولایت» تعبیر می‌شود.» (۱۳۷۶/۲/۶)</p>	<p>حکمرانی به‌مثابه ولایت</p>

حکمرانی را از منظر دو رویکرد «هنجاری» و «توصیفی» می‌توان مدنظر قرار داد: رویکرد هنجاری حکمرانی معطوف به «حکمرانی خوب» است، اما در رویکرد توصیفی حکمرانی، عوامل/وسایل از آرمان/اهداف جدا در نظر گرفته می‌شود. برای مثال باور سنتی حمایت متقابل دموکراسی و حکمرانی، مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد. (گئورگیادو، پکین ۱، ۲۰۱۸: ۳) این تحقیق، با رویکرد دوم حکمرانی، همسو است. حکمرانی، نوعی فناوری نرم زمینه‌وند است. حکمرانی، توانایی دولت در تنظیم‌گری و ایجاد یک فرآیند مدیریت عمومی کارآمد، مؤثر و پاسخگو است که پذیرای مشارکت شهروندان باشد.

حکمرانی امنیتی

حکمرانی امنیتی، مفهومی است که پس از جنگ سرد و برای اولین بار در دهه ۲۰۰۰ در اروپا برای تبیین شیوه‌های جدید مواجهه کشورهای اروپایی با تهدیدهای امنیتی فراملی مطرح شد. (بویر، هال ۲، ۲۰۱۳: ۱۷) بررسی‌ها نشان‌دهنده کاربرد فزاینده این مفهوم در ادبیات علمی جهان است.

نمودار شماره ۲: روند و تعداد مطالب منتشر شده در کتاب‌ها و مجلات معتبر جهانی با موضوع حکمرانی امنیتی

(ترسیم: نگارنده - Source: sciencedirect.com)

اساسی‌ترین مفهوم قابل درک از ماهیت حکمرانی امنیتی آن است که دیگر نمی‌توان دولت را تنها کنشگر مستقل و دارای قدرت در جامعه (در یک زمان خاص) دانست. حکمرانی امنیتی، به فرایندهای رسمی، غیررسمی، عمودی و افقی اشاره دارد که هیچ کدام، ترجیحی پیشینی ندارد. (هوفتی ۱، ۲۰۱۱: ۴۰۵) در دوره کنونی، حکمرانی امنیتی نه فقط توسط دولت، نه بدون دولت و نه صرفاً توسط بخش غیردولتی، بلکه شکل بهینه و مطلوب آن، راهبری مشترک این فرایند از سوی دولت و بخش غیردولتی است. (داس، فری‌سندورف ۲، ۲۰۱۰: ۳) حکمرانی امنیتی، تغییرات در سازوکارها و روش‌های تأمین امنیت را روشن می‌کند. (ارهارت، هگمان، کال ۳، ۲۰۱۴: ۱۱۹-۱۲۵) بدون شک حکمرانی امنیتی بیش از هر چیز بر فرآیند تأکید دارد و مشخص می‌سازد که تصمیم‌ها با توجه به روابط پیچیده بین تعدادی از بازیگران با اولویت‌ها و سلايق متفاوت گرفته می‌شوند. حکمرانی، توافقی را بین اولویت‌ها و سلايق رقیب و متضاد برقرار می‌کند و این، اساس و شالوده مفهوم حکمرانی امنیتی است. حکمرانی امنیتی مبتنی بر اصولی همچون حق باوری، عدالت، مشارکت و مؤلفه‌هایی مانند سرمایه اجتماعی است. (پوتوچک ۴، ۲۰۰۶: ۵)

در جدول زیر به برخی از مؤلفه‌های اثرگذار در حکمرانی امنیتی اشاره می‌شود که در بعضی از منابع به آن‌ها اشاره شده است.

1. Hufty
2. Daase & Friesendorf
3. Ehrhart & Hegemann & Kahl
4. Potůček

جدول شماره ۲: مؤلفه‌های اثرگذار بر حکمرانی امنیتی

ردیف	مؤلفه	منبع
۱	عدالت	(جانستون، شیرینگ، ۲۰۰۳)
۲	پاسخگویی	(شرودر، چپوس، کواک، ۲۰۱۴: ۲۳۰-۲۱۴)
۳	شفافیت	(کراهمان، ۲۰۰۵)
۴	حاکمیت قانون	(زولی، ۲۰۱۷: ۶۱۹)
۵	تنظیم‌گری	(جونز، هامیری، ۲۰۱۵: ۵۰-۱۵)
۶	مدیریت تعارض منافع	(اکبری، بازرگان، سالاری، ۱۴۰۱)
۷	مشارکت مردم	(شیرعلی، ۱۴۰۰: ۳۰-۱۱)
۸	مبارزه با فساد	(دقیقی اصلی، گرابی نژاد، آقابگیان، ۱۳۹۱: ۲۳-۳)
۹	کوچک بودن دولت	(لدرمان، ۲۰۰۴: ۳۵-۱)
۱۰	آینده‌نگری	(گوستون، ۲۰۱۴: ۲۱۸)
۱۱	حکومت‌مندی	(پیساروا، ۲۰۱۰)

منبع: یافته‌های نگارنده

از اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ ارتباط خطی و یکجانبه میان تصمیم‌گیرنده و مجری مورد تردید قرار گرفت و بر وجود ارتباط میان نظام سیاسی و نظام اجرایی بر اساس مذاکره و روابط قدرت تأکید شد. به این ترتیب سایر بازیگران، تابع و فرمانبردار نیستند، بلکه در طراحی اهداف و سیاست‌ها نقش فعال دارند. ذینفعان از سیاستگذاران مرکزی به مشکلات واقعی، نزدیک‌تر هستند و قدرت تشخیص بهتری دارند. این روش، به نوعی مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده است: «مهم‌ترین کار اصولی‌ای که انقلاب کرده است، تبدیل نظام طاغوت‌سالار به نظام مردم‌سالار است. این مهم‌ترین کاری است که انقلاب کرده است. آن هم با الهام از تعالیم اسلامی... مردم‌سالاری یعنی مردم‌اصلند، اصل مردمند، نه فقط در تعیین حاکم... اما فقط این نیست؛ آنچه مهم است، این است که مردم‌سالاری یعنی مردم را در همه امور زندگی، صاحب رأی و صاحب تدبیر و صاحب

1. Johnston & Shearing
2. Schroeder & Chappuis & Kocak
3. Krahmman
4. Zoli
5. Jones & Hameiri
6. Lederman
7. Guston
8. Pisareva

تصمیم قرار دادن، درست نقطه مقابل آن چیزی که قبل از انقلاب در این کشور در طول قرن‌های متمادی بود. قرن‌های متمادی این کشور از خودرأیی طواغیت و سلاطین رنج می‌برد، مردم هیچ‌کاره بودند». (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۶/۱۱/۲۹)

بنابر آنچه بیان شد شیوه تنظیم‌گری و انتظام‌بخشی به امور امنیتی، حکمرانی امنیتی است که به‌مثابه بحثی میان‌رشته‌ای (در پیوند با جامعه‌شناسی سیاسی، علوم سیاسی، مدیریت، روان‌شناسی اجتماعی و...) شامل چگونگی سیاستگذاری، تصمیم‌گیری، اجرا و نحوه مدیریت مسائل امنیتی، توسط دولت در تعامل با مردم و بازیگران غیردولتی در راستای نیل به اهدافی همچون ثبات سیاسی، تأمین امنیت ذهنی مردم و حفظ و ارتقای امنیت است.

اصل

به لحاظ لغوی، اصل هر چیزی، هر آن چیزی است که وجود آن چیز بسته به آن باشد. (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۲: ۲۳۸۸) اصل، مفهومی است که تمام یا قسمتی از یک نظریه، ایدئولوژی و... بر آن ابتناء یافته باشد، به‌گونه‌ای که اگر اصل نقض گردد و یا از بین برود، موجودیت آن نظریه یا ایدئولوژی با خطر مواجه می‌شود. افزون بر این تعریف، در برخی دیگر از منابع، تعاریف دیگری از این مفهوم ارائه شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. در برخی از منابع در تعریف اصل بیان گردیده: اصل چیزی - بیشتر یک قاعده یا هنجار- است که بخشی از مبانی برای چیز دیگری می‌باشد. (www.en.wikipedia.org/wiki/principle)

در تعریف دیگر آمده، اصل یک قاعده‌مبنایی است که افکار و یا اقدام‌ها را هدایت می‌کند و یا تحت تأثیر قرار می‌دهد. (www.nmlites.org/standards/socialstudies/glossary.html) کارویژه عمده تعیین اصول هر مقوله‌ای، پی‌ریزی شالوده‌ای است که بتوان با اتکال به آن، ساختارهای لازم را ایجاد کرد. اصول بنیادین، استحکام روبنا را تضمین خواهند کرد.

ترسیمی از حکمرانی امنیتی معیوب

با توجه به اختلالات مهم در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی (حشمت‌زاده، حاجی‌یوسفی، طالبی، ۱۳۹۶: ۱-۲۴)، می‌توان مدعی شد: تولید امنیت، گرفتار معضلاتی است و به‌عنوان یکی از پیامدهای آن، زمینه تولید و بازتولید «دگرسازی» در جامعه فراهم شده است. مرکز-

پیرامون غنی- فقیر، و... نمونه‌های برجسته‌ای در این زمینه هستند. «دیگری» همواره منشأ تولید هراس و نگرانی است که مولد خشم و خشونت هم می‌تواند باشد.

بی‌توجهی به مرحله پیش‌بینی و پیشگیری نیز از دیگر معایب جدی قابل طرح است. بی‌تفاوتی نسبت به مطالبات و اعتراضات و پاسخگویی به آنها پس از تبدیل شدن به ناآرامی و بحران، دیگر آسیب اساسی قابل طرح است. مواجهه با آسیب‌ها متفاوت است. بعضی از دولتمردان، آسیب‌ها را نادیده می‌گیرند، برخی آنها را انکار می‌نمایند و گروهی دیگر، آسیب‌ها را می‌پذیرند که بدون تردید، نادیده‌انگاری و انکار، نتیجه‌ای جز خسارتی زیان‌بار نخواهد داشت.

جدول شماره ۳: جدول تطبیقی اقدامات شرایط موجود و مطلوب برای مقابله با آسیب‌های امنیتی

راهکارها	هزینه‌های صرف شده	میزان اثربخشی	زمان اثربخشی	ماندگاری	وضعیت	ارزش راهکار	نگاه به اعتراضات
دولت محورانه	80 %	20 %	کوتاه مدت	کوتاه مدت	وضع موجود	منفی- آسیب‌زا	مسئله امنیتی
جامعه محورانه	20 %	80 %	بلند مدت	بلند مدت	وضع مطلوب	مثبت- امنیت‌زا	پدیده اجتماعی
سخت افزارانه	80 %	20 %	کوتاه مدت	کوتاه مدت	وضع موجود	منفی- آسیب‌زا	مسئله امنیتی
نرم افزارانه	20 %	80 %	بلند مدت	بلند مدت	وضع مطلوب	مثبت- امنیت‌زا	پدیده اجتماعی
سلبی	80 %	20 %	کوتاه مدت	کوتاه مدت	وضع موجود	منفی- آسیب‌زا	مسئله امنیتی
ایجابی	20 %	80 %	بلند مدت	بلند مدت	وضع مطلوب	مثبت- امنیت‌زا	پدیده اجتماعی
مونولوگ	80 %	20 %	کوتاه مدت	کوتاه مدت	وضع موجود	منفی- آسیب‌زا	مسئله امنیتی
دیالوگ	20 %	80 %	بلند مدت	بلند مدت	وضع مطلوب	مثبت- امنیت‌زا	پدیده اجتماعی
گفتار درمانی	80 %	20 %	کوتاه مدت	کوتاه مدت	وضع موجود	منفی- آسیب‌زا	مسئله امنیتی
عمل‌گرایی	20 %	80 %	بلند مدت	بلند مدت	وضع مطلوب	مثبت- امنیت‌زا	پدیده اجتماعی

آسیب‌ها

در کشور به دلیل مشکلات گفته شده، برای حل مسائل، ساخت نهادها، ستادها و قرارگاه‌ها در دستور کار قرار دارد، چرا که سازمان‌های متولی موجود، وظایف و کارکرد خود را به درستی انجام نمی‌دهند، اما باید دانست با توجه به زایش این نهادهای جدید از بطن نظام کنونی، انتظار گره‌گشایی از آنها، محل تأمل خواهد بود.

تصویری از حکمرانی امنیتی اسلامی

حکمرانی امنیتی اسلامی از آن جهت که یک حکمرانی عقلانی است، با حکمرانی امنیتی عرفی اشتراکاتی دارد، اما باید دانست حکمرانی امنیتی اسلامی در یک فضای خاص و منحصر به فردی نصبح می‌گیرد که نظام مردم‌سالاری دینی نام دارد.

حکمرانی امنیتی اسلامی، مبتنی بر مشارکت مردم و گروه‌هاست. به دلیل «همکاری و هم‌افزایی»، هم هزینه‌های پیاده‌سازی و اجرا کاهش می‌یابد و هم گروه‌ها و آحاد جامعه، ضمن پذیرش مسئولیت آن، هزینه‌های اجرای آن را با «رضایت» می‌پردازند. در این فرایند تعاملی - مشارکتی است که می‌توان قواعد متناسب را استخراج، تصویب و اجرایی کرد و مقاومت‌ها را به حداقل رساند. در حکمرانی امنیتی اسلامی، تشویق جایگزین تنبیه است. به عبارتی به دلیل بار منفی مفاهیمی همچون قدغن / بستن / محدود / محروم‌سازی و... و موضع‌گیری جامعه علیه آنها، اسلام نظام‌ها را به سوی رویکرد نوین بهره‌گیری از مشوق‌ها سوق می‌دهد. به جای کاربست رویکرد منفی و سلبی، می‌توان انتخاب رفتارها/کنش‌های نامطلوب را بسیار پرهزینه کرد و از سوی دیگر، با اعطای مشوق‌هایی، اقدامات موردنظر را گسترش داد. در واقع روندها مؤید نفی تربیت تنبیه‌مدار جامعه و گرایش به اقناع تشویق‌محور است. حرکت از تصدی‌گری به سوی تنظیم‌گری دیگر نکته برجسته حکمرانی امنیتی اسلامی است. تنظیم‌گری به معنای مجموعه اقدامات و فعالیت‌هایی است که برای تنظیم روابط و تعاملات بین اجزای مختلف یک نظام یا جامعه (ذینفع و درگیر در موضوعی خاص)، انجام می‌شود. این اجزا شامل: آحاد مردم، گروه‌ها، نهادهای رسمی و غیررسمی، بخش‌های حاکمیت و سایر قسمت‌های یک جامعه می‌شوند. نظام کارآمد دیوان‌سالاری، ابزار تحقق ارزش‌هایی همچون: پاسخگویی، شفافیت و... در حکمرانی امنیتی اسلامی است.

حکمرانی امنیتی اسلامی در گرو «ولایت/هدایت» است، چرا که وعده تخلف‌ناپذیر الهی در آیه ۶۹ سوره عنکبوت «حرکت مخلصانه و جهادی و انقلابی از انسان و گشایش و گشودن راه‌ها از

خداست؛ جایی که می‌فرماید: «و آن‌ها که در راه ما (با خلوص نیت) تلاش کنند، قطعاً به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد؛ و خداوند با نیکوکاران است».

حکمرانی امنیتی اسلامی، کلید تحکیم و تاب‌آوری و موجب ارتقای رضایت عمومی و مانع شکنندگی نظام است.

پیشینه پژوهش

بررسی‌های انجام شده در بین مقالات و کتاب‌های منتشره و جستجو در وبگاه‌های معتبر نشان می‌دهد که تاکنون در مورد موضوع این مقاله (حداقل در بین آثار در دسترس)، کتاب یا مقاله‌ای علمی چاپ و منتشر نشده است، ولی موارد زیر، پژوهش‌های مرتبطی هستند که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

۱- در مقاله «مفهوم‌پردازی حکمرانی امنیت» به بررسی تغییر معماری امنیت پس از جنگ سرد پرداخته شده است. این مقاله استدلال می‌کند که عدم تهدید نظامی و متعاقب آن گسترش مفهوم امنیت از کشورها به جوامع منجر به تمایز روزافزون ترتیبات سیاست‌های امنیتی از آغاز دهه ۱۹۹۰ شده است.

نهادهای بین‌المللی نه تنها از پایان دوقطبی گسترش یافته‌اند، بلکه بازیگران خصوصی - مانند سازمان‌های غیردولتی و شرکت‌های خصوصی امنیتی - نفوذ قابل توجهی پیدا کرده‌اند. این مقاله پیشنهاد می‌کند

که برای درک نظام امنیتی در حال ظهور، ممکن است یک دیدگاه نظری جدید مورد نیاز باشد. چنین دیدگاهی می‌تواند مبتنی بر مفهوم «حکمرانی امنیتی» باشد که توسعه از نظام امنیتی متمرکز دوران جنگ سرد به ساختارهای امنیتی پراکنده و پیچیده امروز را توصیف می‌کند. (کراهمان، ۲۰۰۳: ۲۶-۵)

۲- نویسنده مقاله «تأملی نظری در نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی»، به این نکته اشاره کرده است که هر چند مفهوم حکمرانی خوب در دو دهه پایانی قرن بیستم وارد قاموس علوم اجتماعی گردید، ولی ارتباط آن با امنیت ملی چندان مورد مذاقه قرار نگرفت. این مقاله با روش تحلیلی -

توصیفی و مقایسه سه مسئله زمینه‌های تکوین و اشاعه، ویژگی‌ها و عناصر و پیامدهای اعمال حکمرانی خوب از بین موضوعات مختلف، رابطه نظری این ایده را با مفهوم امنیت ملی واکاوی می‌کند. اعمال حکمرانی خوب به تأمین امنیت موسع و پایدار می‌انجامد و بازاندیشی در تعریف

سنی امنیت و مشتمل نمودن آن بر عناصر جدید، به گونه‌ای که وزن تهدیدهای درون‌زای غیرنظامی امنیتی بیش از تهدیدهای برون‌زای نظامی گردد و راه تهدیدزدایی از آن‌ها به اقدامات نرم محدود شود. به این ترتیب، توسعه مفهومی افقی و عمودی امنیت و گسترش مراجع آن مبین آن است که

زمینه‌ها و شرایط عینی که موجب تحول شیوه‌های حکمرانی و برآمدن الگوی حکمرانی خوب بر مبنای توسعه انسانی پایدار شده است، به نحو مشابهی به دگردیسی مفهومی امنیت ملی از رویکرد سنتی به امنیت نوین و پایدار گردیده و این دو ایده را از نظر مفهومی بسیار متقارن و از نظر عملی، ملازم یکدیگر ساخته است. (کریمی مله، ۱۳۹۱: ۸۰-۴۴)

۳- در مقاله «نقش مؤلفه‌های قدرت ملی در تحقق متعالی حکمرانی امنیت ملی ج. ا. ایران» به این موضوع اشاره شده است که تهدید و امنیت، مفاهیمی آب‌هم‌آمیز و انتزاعی هستند. هدف اصلی پژوهش اولویت‌بندی و تعیین نقش مؤلفه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی برای تحقق حکمرانی امنیت ملی ج. ا. ایران است. این پژوهش کاربردی و به‌روش زمینه‌ای - موردی انجام شده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است، روش گردآوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای بوده و جامعه نمونه ۷۳ نفر بوده است. ترتیب اولویت حلقه‌های امنیتی؛ نظامی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی است، اما حلقه‌های تهدیداتی؛ اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی است. بنابراین حلقه‌های امنیتی و تهدیداتی عکس هم هستند. ایران هر سه طیف تهدید؛ منفی، صفر و مثبت را دارد. مؤلفه‌های قدرت ملی دارای ۶ عامل اقتصادی، ۸ عامل سیاسی، ۱۱ عامل نظامی و ۵ عامل فرهنگی است. تعداد ۵ عامل دارای دو نقش هستند، در مجموع مؤلفه‌های قدرت ملی دارای ۳۰ عامل و ۳۵ نقش: «۲۲ نقش قوت، ۴ نقش ضعف، ۳ نقش فرصت و ۶ نقش تهدید» می‌باشند. طبق نقش‌های بالا، ج. ا. ایران در موقعیت راهبردی «تهاجمی» قرار دارد، بر اساس نظریه «موازنه تهدید»، حکمرانی امنیت ملی در ایران باید از دکتترین «تدافعی تهدیدمحور و کنشی» به دکتترین «تهاجمی امنیت‌محور و فراکنشی» تبدیل گردد که بر گرفته از نظریه «موازنه قوا» است. (کلانتری و خزلی، ۱۳۹۹: ۷۹-۵۳)

۴- در مقاله «ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» به این موضوع پرداخته شده است که برابر قانون، شورای امنیت کشور، یکی از نهادهای متولی مدیریت سیاستگذاری امنیت ملی است. هدف این مقاله، تحلیل، آسیب‌شناسی و ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی است و برای این منظور، حوزه‌های ساختاری، کارکردی و حقوقی شورا و نسبت آن با دیگر شوراها و نهادهای مسئول در عرصه امنیت داخلی هم‌سنجی شده است. نتایج این مقاله حاکی از آن است که عواملی مانند: وجود کاستی‌هایی در قانون تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور، ترکیب اعضاء و نوع نقش‌آفرینی آن‌ها در شورا، تقلیل مفهوم امنیت داخلی به امنیت نظامی و انتظامی و همپوشانی شرح وظایف با دیگر نهادها سبب

شده این شورا چنانکه باید، نتواند در ساختار حکمرانی امنیتی کشور به ایفای نقش مؤثر بپردازد و بیشتر به نهادی هماهنگ کننده تبدیل شود. (صدرانیا، ۱۳۹۹: ۱۴۵-۱۱۲)

۵- در مقاله «حکمرانی امنیت ملی در پرتو نظریه قضایی سازی سیاست: بهینه سازی نقش قوه قضائیه در حکمرانی امنیت ملی» به این نکته اشاره شده است که دستگاه قضایی از یکسو با تأمین امنیت قضایی، به تقویت امنیت ملی کمک می کند، از سوی دیگر، نقش این قوه در حکمرانی امنیت ملی در خلال پدیده ای بررسی شده که قضایی سازی سیاست نام گرفته است. پیوند مفهوم نظارت قضایی با فرایندهای اجرایی و سیاسی در دنیا، به شکل گیری پدیده قضایی سازی سیاست انجامیده است. در این مقاله، ارتباط قضایی سازی سیاست و گسترش صلاحیت های نظارتی قوه قضائیه برای تحقق هرچه بیشتر و مستحکم تر امنیت ملی مورد بررسی قرار گرفته است. (رضایی، نجوانی، ۱۳۹۹: ۱۰۹-۸۱)

در مقام جمع بندی باید گفت بررسی منابع بالا نشان می دهد که مقالات مورد نظر، تنها به تبیین موضوع حکمرانی یا حکمرانی امنیت ملی پرداخته اند و توجهی به اصول و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در خصوص حکمرانی امنیتی اسلامی نداشته اند، بنابراین مطلب حاضر به لحاظ موضوعی، دارای نوآوری است.

روش تحقیق

این مقاله قصد دارد با کمک مضامین و مفاهیم به دست آمده از متن بیانات مقام معظم رهبری به شبکه ای از مضامین در خصوص اصول و تدابیر مورد اشاره در بیانات معظم له در راستای نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی برسد.

روش استفاده شده در این پژوهش، تحلیل مضمون از انواع تحلیل های کیفی و با بهره گیری از نرم افزار MAXQDA است. برای دستیابی به نتیجه مفید در تحقیق های کیفی، لازم است داده ها به صورت روشمند، بررسی و تحلیل شوند. تحلیل داده ها مرحله ای حیاتی از تحقیق کیفی بوده، مستلزم اقدام اساسی برای گردآوری داده ها و مرتبط کردن آنها با مفاهیم انتزاعی سطح بالاتر است. تحلیل مضمون، از روش های پژوهشی روی متون است و اغلب هنگامی کاربرد دارد که حجمی زیادی از داده ها وجود داشته باشند. با استفاده از این روش، داده های متن کاهش یافته، بخش بندی، مقوله بندی و تلخیص می شوند و سپس به گونه ای بازسازی می شوند که مفاهیم و الگوهای موجود در متن از درون داده ها استخراج شوند. این روش، شیوه ای برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها در درون داده ها است. (بویاتزیس، ۱۹۹۸: ۳۶)

هدف در تحلیل مضمون برخلاف نظریه زمینه‌ای یا نظریه داده بنیاد، استخراج الگو یا مدلی مفهومی است که در دل متن، نهفته است و ضرورتی برای صورت‌بندی نظریه جدیدی برای توصیف یافته‌ها وجود ندارد، پس روش تحلیل مضمون افزون بر اینکه به پژوهشگر امکان می‌دهد مضامین موجود در متن را بررسی و استخراج کند، می‌تواند به الگویی نظام‌مند از مضامین و روابط میان آن‌ها نیز منتج شود. به عبارتی منظور از الگو، مدلی است که از طریق نظم مفهومی داده‌های مستخرج به دست می‌آید. (یزدخواستی، پناهی، مهری، بهار و تابستان ۱۳۹۳: ۷۵-۸۷) این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. (براون، کلارک ۱، ۲۰۰۶) تحلیل مضمون، فقط روش کیفی خاصی نیست، بلکه فرایندی است که می‌تواند در بیشتر روش‌های کیفی به کار رود. به طور کلی، تحلیل مضمون، روشی برای «دیدن متن»، «برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتب»، «تحلیل اطلاعات کیفی» و «تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی» است. (بویاتزیس، ۱۹۹۸: ۴)

در این پژوهش، روش تحقیق، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای بوده است که پس از مراجعه به وبگاه مقام معظم رهبری، بیانات مرتبط با موضوع این مقاله شناسایی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است.

برای محاسبه پایایی، محقق ابتدا کدگذاری بیانات را یک‌بار با مطالعه سطر به سطر و به صورت دستی، به منظور اطمینان بیشتر یکبار هم این کدگذاری را با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام داده است. در گام بعدی، بیانات مقام معظم رهبری در اختیار یک پژوهشگر دیگر قرار داده شد و ایشان نیز مطابق با توضیحات ارائه‌شده، یک‌بار دیگر متون را کدگذاری نمودند. بعد از اتمام کدگذاری در این دو مرحله، نتایج کدگذاری‌ها با یکدیگر مقایسه و طبق فرمول زیر از روش هولستی برای محاسبه پایایی استفاده شد:

$$PAO = x / (x + n2)$$

$$2 * 62 / (62 + 68) = 95 / 0$$

در این فرمول PAO به معنی درصد توافق مشاهده‌شده (ضریب پایایی)، X تعداد کدهای موردتوافق در دو مرحله کدگذاری، n1 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله اول و n2 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله دوم است. این رقم میان صفر (هیچ توافق) تا یک (توافق کامل) متغیر است. پاسخ نتیجه محاسبه برای پژوهش حاضر که ۰/۹۵ محاسبه شد، نشان می‌دهد مضامین از پایایی (قابلیت اعتبار) بالایی برخوردارند.

یافته های تحقیق

همان گونه که پیشتر اشاره شد هدف اصلی این مقاله، احصای اصول، مؤلفه‌ها و تدابیر حکمرانی امنیتی اسلامی مبتنی بر بیانات رهبر معظم انقلاب بود. پس از کدگذاری بیانات مقام معظم رهبری در نهایت، از ۶۲ مضمون احصاشده، ۹ مضمون، جزو «اصول» و ۵۳ مضمون، در زمره «تدابیر» (به شرح جدول زیر) بودند که بی توجهی یا نادیده‌انگاری هر یک، می‌تواند موجب خلأیی جدی یا مهم در فرایند حکمرانی امنیتی اسلامی باشد.

جدول شماره ۴: اصول و تدابیر مورد اشاره مقام معظم رهبری در راستای نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی

مضمون فرآگیر	مضامین پایداری	مضامین سازمان‌دهنده	بیانات
حکمرانی امنیتی اسلامی	اصول	توحید	«آن مجموعه معارفی که خطوط اصلی عملکرد و وظایف ما از آنها به دست می‌آید - یعنی جهان‌بینی و بینش اسلامی - فصول متعددی دارد؛ همه هم در عمل و اقدام فرد و دولت دارای تأثیر است؛ ... یکی توحید است.» (۱۳۷۹/۹/۱۲) «اگر مسئله مبدأ حل شد، بسیاری از مسائل حل خواهد شد.» (۱۳۸۹/۹/۱۰)
		ولایت	«مهم‌ترین و حسّاس‌ترین مسئله هر ملّتی، همین مسئله حکومت و ولایت او است.» (۱۳۶۹/۴/۲۰) «در اصطلاح و عرف اسلامی، نام حکومت، «ولایت» است. ولایت، چطور حکومتی است؟ ولایت، حکومتی است که در آن، شخص حاکم با آحاد مردم دارای پیوندهای محبت‌آمیز و عاطفی و فکری و عقیدتی است. آن حکومتی که زورکی باشد؛ آن حکومتی که با کودتا همراه باشد؛ آن حکومتی که حاکم، عقاید مردمش را قبول نداشته باشد و افکار و احساسات مردمش را مورد اعتناء قرار ندهد؛ آن حکومتی که حاکم حتی در عرف خود مردم - مثل حکومت‌های امروز دنیا - از امکانات خاص و از برخورداری‌های ویژه بهره‌مند باشد و برای او، منطقه ویژه‌ای برای تمتعات دنیوی وجود داشته باشد، هیچکدام به معنای «ولایت» نیست و ولایت، یعنی حکومتی که در آن، ارتباطات حاکم با مردم، ارتباطات فکری، عقیدتی، عاطفی، انسانی و محبت‌آمیز است، مردم به او متصل و پیوسته‌اند، به او علاقه‌مندند و او منشأ همه این نظام سیاسی و وظایف خود را از خدا می‌داند و خود را عبد و بنده خدا می‌انگارد. استکبار در ولایت وجود ندارد. حکومتی که اسلام معرفی می‌کند، از دموکراسی‌های رایج دنیا مردمی‌تر است، با دل‌ها و افکار و احساسات و عقاید و نیازهای فکری مردم ارتباط دارد؛ حکومت در خدمت مردم است.» (۱۳۷۹/۱/۶)

		حکمرانی امنیتی اسلامی	
	اصول		
تأمین عدالت اجتماعی	«استقرار عدالت اجتماعی ... از آرمان‌های اساسی است.» (۱۴۰۰/۲/۲۱)		
شفافیت	«مسئولان جز در موارد نظامی، امنیتی و اموری که با دشمن مقابله داریم، باید شفاف باشند و هیچ رازی را از مردم پنهان نکنند.» (۱۳۹۷/۷/۳۰)		
پاسخگویی	«مسئولان بلند پایه کشور، قوای سه گانه، از خود رهبری تا آحاد مأموران و مدیران، همه باید پاسخگو باشند، پاسخگویی کار خود، پاسخگویی تصمیم خود، پاسخگویی سخنی که بر زبان آورده‌اند و تصمیمی که گرفته‌اند. این معنای پاسخگویی است، این یک حقیقت اسلامی است و همه باید به آن پایبند باشیم.» (۱۳۸۳/۱/۲۶)		
بصیرت	«بصیرت در این دوران و در همه دوران‌ها به معنای این است که شما خط درگیری با دشمن را تشخیص دهید، کجا با دشمن درگیری است؟.» (۱۳۹۱/۷/۲۴)		
امر به معروف و نهی از منکر	«امر به معروف و نهی از منکر که در واقع به نوعی زیربنای همه حرکات اجتماعی اسلام است.» (۱۳۹۴/۱/۱)		
مشارکت	«بنای جمهوری اسلامی بر ... اعتقاد به مشارکت مردم است.» (۸۷/۹/۲۴)		
دین‌مداری	«آئین حکمرانی از کتاب خدا گرفته می‌شود.» (۱۳۹۹/۱۲/۲۱)		
رویکرد تشویقی/ایجابی	«این اقتدار (نیروی انتظامی) با ادب، با مهربانی، با تدین، مظاهر دیانت در اظهارات، در رفتار، در منش نشان داده شود. این تأثیر می‌گذارد روی مردم.» (۱۳۸۴/۱۲/۱۵)		
تدابیر			
آینده‌نگری	«سناریوی دشمن را حدس بزنیم، ببینیم دنبال چیست. اگر توانستیم درست بفهمیم، درست حدس بزنیم و در مقابل سناریوی دشمن، رفتار و اعمال خودمان را برنامه‌ریزی کردیم، قطعاً دشمن شکست خواهد خورد.» (۱۳۹۰/۳/۸)		
	«اولویت‌هایتان را تعیین کنید و روی اولویت‌ها متمرکز شوید چون کارها زیاد است و نیرو و توان و وقت کم است.» (۱۳۹۶/۱/۲۰)		

مبارزه با فساد	«از جمله مهم‌ترین کارها، مبارزه با فساد است. مبارزه با فساد، یک جنبه اخلاقی محض نیست، اداره کشور متوقف به مبارزه با فساد است.» (۱۳۸۳/۳/۲۷) «مشروعیت من و شما وابسته به مبارزه با فساد، تبعیض و نیز عدالت خواهی است. این، پایه مشروعیت ماست.» (۱۳۸۲/۶/۵)
قانون‌گرایی	«قانون‌گرایی خیلی مهم است. قانون ریل است. از این ریل اگر چنانچه خارج شدیم، حتماً آسیب و صدمه است. گاهی قانون ناقص است، گاهی قانون معیوب است، اما همان قانون معیوب هم اگر چنانچه عمل نشود - [قانونی] که منتهی به بلبشو و هر که هر که خواهد شد - ضرر آن عمل نشدن، بیشتر از ضرر عمل کردن به قانون [است]. این را باید نهادینه کرد؛ در مجموعه دستگاه‌ها این باید نهادینه بشود» (۱۳۹۲/۶/۶)
تنظیم‌گری	مقصود ما از تحوّل، ایجاد یک حرکت جهشی ... در ... بخش‌های حکمرانی کشور و ... و به طور خلاصه، حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب و نوآوری در شیوه‌ها و روش‌ها و کارکردها. (۱۴۰۰/۲/۲۱)
تمرکززدایی از تصمیم‌گیری‌ها	«تصمیم‌گیری‌ها را از حالت تمرکز خارج کنید.» (۱۳۹۵/۶/۳)
سیاست‌گذاری درست	«اگر سیاست‌گذاری به شکل صحیح نباشد، پراکنده‌کاری و احیاناً تعارض، تناقض و انحراف، ... مسلط خواهد شد.» (۱۳۶۹/۱۲/۱۴)
اتکاء به دولت کوچک‌تر	«ایشان (مقام معظم رهبری) در تعریف ساختار دولت ... به ساختاری نظام‌مند و دولت کوچک پویا و تعاملی معتقدند. در واقع، ایشان بیشتر گستره «نظارت»، «حمایت» و «هدایت» جامعه را وظیفه دولت می‌دانند و به عدم دخالت دولت در زندگی مردم قائلند.» (لک‌زایی، جاویدی، ۱۳۹۷: ۱۵۷).
ضرورت بزرگواری دولت	«یک نوع نظام هم نظامی است که با محبت و عطوفت مردم اداره می‌شود. باید مردم را مورد محبت و احترام قرار داد و به آنها اعتنا کرد، تا به دستگاه حاکمه وصل باشند و پشت سرش قرار گیرند. نظام ما تا حالا این گونه بوده است، بعد از این هم باید این‌طور باشد.» (۱۳۷۰/۵/۲۳).
متمرکز بر رضایت	«باید رضایت عامه مردم جلب شود... بعد حضرت استدلالی دارد که خیلی عجیب و جالب است. می‌فرماید: «فان سخط العامه یجحف برضی الخاصه»، ملاک و مناط و معیار و میزان کار، رضایت و عدم رضایت عامه مردم است. چرا؟ چون اگر عامه مردم نارضایی داشته باشند، رضایت و خشنودی گروه‌های خاص از تو بکلی پامال می‌شود و از بین می‌رود. ای بسا جماعتی به اسم روشنفکر و نخبگان سیاسی، طرفدار حکومت و حاکمی هستند، اما عامه مردم ناراضی‌اند. این نارضایی عمومی مردم، خشنودی و رضایت آن جماعت ویژه را لگدمال می‌کند و از بین می‌برد. کما اینکه دیدیم همین کار را کردند. عکس این هم صادق است؛ «و ان سخط الخاصه یغترف مع رضی العامه»؛ اما اگر مردم را راضی کردی و رضایت عمومی را به دست آوردی، سخط و ناخشنودی گروه‌های خاص قابل بخشش است. یعنی خیلی اهمیتی ندارد و خیلی تأثیری نمی‌گذارد. بنابراین بروید سراغ راضی کردن عموم مردم.» (۱۳۸۴/۷/۱۷).

<p>«هیچ قدرت و غلبه‌ای در مکتب امام که از تغلب و از اعمال زور حاصل شده باشد، مورد قبول نیست. در نظام اسلامی قهر و غلبه معنا ندارد، قدرت معنا دارد، اقتدار معنا دارد، اما اقتدار برخاسته‌ی از اختیار مردم و انتخاب مردم، آن اقتداری که ناشی از زور و غلبه و سلاح باشد، در اسلام و در شریعت اسلامی و در مکتب امام معنا ندارد.» (۱۳۹۳/۳/۱۴).</p>	تمرکز بر اقتدار	
<p>«ما به ... مسائل کشورمان، باید نگاه کلان و جامع داشته باشیم؛ این نگاه کلان، به ما معرفت و بصیرتی را عطا می‌کند که اولاً موقعیت خودمان را، جایگاه خودمان را، ایستگاه خودمان را در وضع کنونی بازبایی کنیم و بفهمیم در چه وضعی قرار داریم. بعد هم به ما تعلیم می‌دهد که برای آینده چه باید بکنیم.» (۱۳۹۳/۶/۱۳).</p>	کلان‌نگری	
<p>«حق مردم است که از مسؤولان نشان کار و تلاش و ابتکار و اقدام به موقع و رفتار مسؤولانه بخواهند و وظیفه مسؤولان است که پاسخگو باشند و آنچه را که وظیفه آنهاست، انجام دهند.» (۱۳۸۳/۴/۱۵).</p>	مطالبه‌گری به‌مثابه حق جامعه و مستحق پاسخگویی	
<p>«انتخاب مردم‌سالاری، یکی از مظاهر روشن عقلانیت امام در مکتب حیاتبخش و نجاتبخش او بود... امام بزرگوار ما از اولین قدم، انتخابات را در کشور نهادینه کرد... نمونه دیگر از عقلانیت امام و تکیه او به خرد و هوشمندی، عبارت است از: سرسختی و عدم انعطاف او در مقابله با دشمن مهاجم... مظهر دیگر عقلانیت امام، تزریق روح اعتماد به نفس و خوداتکائی در ملت بود... از جمله مسائلی که مظهر عقلانیت امام بزرگوار بود، این بود که ایشان به مردم تفهیم کرد که آنها صاحب و مالک این کشورند.» (۱۳۹۰/۳/۱۴)</p>	حکومت‌مندی (حکومت و خرد)	
<p>«هدفگذاری کنید؛ براساس هدفگذاری، برنامه‌ریزی کنید؛ بر اساس برنامه‌ریزی، عمل کنید؛ بعد عمل خودتان را اندازه‌گیری کنید؛ آن هم نه اندازه‌گیری زبانی، بلکه اندازه‌گیری با شاخص.» (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)</p>	ارزیابی با شاخص	
<p>«کسی که با یک نهاد مهم و با اساس نظام مخالف است، شما باید امنیت محیط زندگی‌اش را تأمین کنید.» (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)</p> <p>«اگر به نام انقلابیگری و عدالت‌خواهی، به برادران خودمان، به مردم مؤمن، به کسانی که از لحاظ فکری با ما مخالفند، اما می‌دانیم که به اصل نظام اعتقاد دارند، به اسلام اعتقاد دارند، اهانت کردیم، از خط امام منحرف شده‌ایم.» (۱۳۹۰/۳/۱۴)</p> <p>«ما به‌عنوان حکومت، این مخالفی که در داخل جامعه وجود دارد - ولو مخالف نظام هم هست - تا وقتی که توطئه و معارضه نکرده است، جان و مال و عرض و ناموس و حیثیت او امانت است. ما باید از او دفاع کنیم و می‌کنیم... حکومت نسبت به همه آحاد مردم وظیفه‌ای دارد. مسلمان باشند، غیرمسلمان باشند، موافق نظام باشند، مخالف نظام باشند. تا وقتی به معارض و توطئه کننده و برخوردکننده و عامل دشمن تبدیل نشده‌اند، رفتار حکومت با آنها، رفتاری مثل مؤمنین و مثل بقیه مردم است و هیچ تفاوتی ندارد.» (۱۳۷۹/۲/۲۳)</p>	مدارابا مخالف	

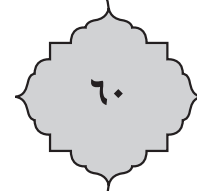
خدمتگذاری	«خدمت به خلق ... گفتمان اصلی دولت اسلامی ... است». (۱۳۹۲/۶/۶)
اقتناع فکری و پرهیز از تحمیل	«اقتناع با گلوله، روش مارکسیست‌ها بود». (۱۳۹۴/۴/۲۰)
استفاده از ظرفیت کارشناسی	«یک شاخص دیگر، مسئله حکمت و خردگرایی در کارها است، کار کارشناسی، مطالعه درست، ملاحظه جوانب و آثار و تبعات یک اقدام و حتی گاهی ملاحظه تبعات یک اظهارنظر... این خردگرایی و حکمت در مدیریت‌ها و در کارها است و از جمله شقوق همین حکمت، استفاده از ظرفیت بالای کارشناسی است در مسائل کشور». (۱۳۹۲/۶/۶)
صداقت با مردم	«گفتگوی صادقانه با مردم هم یکی از کارهایی است که به مردمی بودن کمک می‌کند». (۱۴۰۰/۵/۱۲)
ساده‌زیستی دولتمردان	«پیوند حقیقی با مردم، مستلزم حضور در میان آنان و دور نشدن از سطح متوسط زندگی آنان است. ساده‌زیستی و پرهیز از اسراف و پرهیز از هزینه کردن بیت‌المال در امور شخصی و غیرضروری، شرط لازم برای حفظ این پیوند است. ترویج فرهنگ اشرافیگری و تجمل ... عامل گسیخته شدن پیوند ... با مردم است». (۱۳۸۳/۳/۶)
تولید علم نافع	«علم نافع، آن [علمی] است که ما را به اهدافمان نزدیک کند، حرکت ما را آسان کند، ما را پیش ببرد. آن چیزهایی که در ما روحیه حرکت ایجاد می‌کند، ما را شکوفا می‌کند، ظرفیت‌های ما را به فعلیت می‌رساند، اینها علم نافع است». (۱۳۹۷/۲/۱۹) «علم نافع» هم یعنی علمی که مسائل کشور را حل می‌کند؛ حل مسائل کشور، علم نافع است. (۱۳۹۸/۳/۸)
همکاری مردم	«همکاری مردم... باید در همه مسائل به‌خصوص مسائل سیاسی وجود داشته باشد». (۱۳۹۹/۸/۳)
رعایت حقوق مردم	«فارغ از اینکه یک فرد، مسلمان است یا غیر مسلمان، به نظام اسلامی وفادار است یا نیست، حقوق عمومی او باید محفوظ باشد... باید آزادی و نگاه عادلانه برای همه یکسان باشد». (۱۳۹۸/۷/۴)
غافلگیر نشدن	«اگر هوشیاری نباشد، دچار غفلت می‌شوید، ناامنی وارد خانه شما می‌شود». (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)
اعتماد/باور داشتن به مردم	«اعتقاد به اراده مردم و نیروی مردم و مخالفت با تمرکزهای دولتی... در مسائل اقتصادی، تکیه به مردم در مسائل نظامی، تکیه به مردم در مسائل سازندگی کشور.. (از شاخص‌های دولت باید باشد)». (۱۳۹۴/۳/۱۴)

<p>«مسئول کشور، خودش را دارای شأن و روحیه خدمتگزاری به مردم بداند. نگاه، از بالا نباشد... خیلی از این مردم از ما بالاتر هم هستند.» (۱۳۹۹/۴/۷)</p>	<p>نداشتن نگاه از بالا</p>
<p>توسعه تفاهم اجتماعی... (۱۳۸۸/۱۱/۱۵)</p>	<p>توسعه تفاهم اجتماعی</p>
<p>«رعایت جنبه‌های روان شناختی و جامعه‌شناختی در برخورد با قشرهای مختلف مردم.» (۱۳۸۶/۸/۱۶)</p>	<p>توجه به ابعاد روان / جامعه‌شناسانه</p>
<p>«پرهیز از طرح‌های موسمی و موقت.» (۱۳۸۶/۸/۱۶)</p>	<p>پرهیز از طرح‌های موسمی و موقت</p>
<p>«پنجیدگی تأمین امنیت.» (۱۳۸۶/۸/۱۶)</p>	<p>پنجیده بودن تأمین امنیت</p>
<p>«اگر کسی واقعاً در بخشی از بخش‌های کشور احساس می‌کند که کفایت لازم برای این کار را ندارد، معلوم نیست که پذیرش آن کار، مشروع باشد. چون قبول این کار، به معنای این است که تعهد کند و بپذیرد که این کار را به انجام برساند. این، بدون کفایت و لیاقت، امکانپذیر نیست.» (۱۳۷۲/۵/۱۲)</p>	<p>توانمندی سیاستگذاران/مجریان</p>
<p>«در همه مسائل احتیاج داریم به قانون‌های راهگشا.» (۱۳۹۰/۱۲/۱۸)</p>	<p>ضرورت راه‌گشا بودن قوانین/سیاست‌ها</p>
<p>«تصمیم‌گیری‌ها و جهت‌گیری کلی (مجلس) نیز باید طبق اراده مردم و منطبق با نیازهای آنان باشد. نمایندگان محترم برای این که بتوانند این مقصود را بر آورده کنند باید با توده‌های مردم و انتخاب‌کنندگان خود، در تماس و ارتباط باشند و نیازهای راستین و خواسته‌های بحق آنان را به درستی و از نزدیک بشناسند و آن را در مصوبات مجلس رعایت کنند.» (۱۳۷۱/۳/۷)</p> <p>«در ارائه لوایح و طرح‌ها تا آن جا که ممکن است باید رعایت اولویت‌ها بشود و مسائل مهم‌تر و فوری‌تر، از تقدم برخوردار شود. امروزه جستجو از راه‌هایی که موجب گشایش اقتصادی برای طبقات کم‌درآمد است... جزو مسائلی است که از اولویت برخوردارند و شایسته است که نمایندگان محترم به‌طور جدی به آن بپردازند.» (۱۳۷۱/۳/۷)</p> <p>«هرچه دقت و سنجیدگی و بکار گرفتن دانش و اطلاعات در کار قانونگذاری بیشتر باشد، پیشرفت و موفقیت و گره‌گشایی در کار اجرا، ممکن‌تر خواهد شد و این حقیقت روشن، بار مسؤلیت نمایندگان محترم را سنگین‌تر می‌سازد.» (۱۳۷۱/۳/۷)</p> <p>«برادران و خواهران نماینده‌راهه... اجتناب از گروه‌گرایی، و مقدم داشتن مصالح کشور و مردم بر مصالح شخصی و گروهی، ... توصیه می‌کنم.» (۱۳۷۱/۳/۷)</p> <p>«بدیهی است که قانونگذاری صحیح و حکیمانه، مستلزم آن است که نمایندگان همه وقتی را که مجلس شورای اسلامی به آن نیاز دارد، صرف کنند و علاوه بر حضور در جلسات عمومی و کمیسیون‌ها که در آن مباحثه و تبادل نظر انجام می‌شود، ساعاتی را هم صرف مطالعه و تفکر و مشورت با کارشناسان کنند و نیز از وجود کارشناسان امین در کمیسیون‌ها استفاده برنند.» (۱۳۷۱/۳/۷)</p>	<p>ویژگی‌های قانونگذاری: شناخت خواسته‌ها و نیازهای مردم رعایت اولویت‌ها ضرورت کاربست دانش و اطلاعات در کار قانونگذاری اجتناب از گروه‌گرایی /تقدم مصالح کشور و مردم بر مصالح شخصی و گروهی ضرورت کارشناسی برای قانونگذاری</p>

<p>تدابیر مرتبط با قانونگذاری</p> <p>- قابل اجرا بودن قانون و قابل سنجش بودن اجرای آن</p> <p>- معطوف بودن به نیازهای واقعی</p> <p>- شفافیت و عدم ابهام</p> <p>- استحکام در ادبیات و اصطلاحات حقوقی</p> <p>- بیان علت پیشنهاد هر یک از لوایح و طرح‌های قانونی</p> <p>- ابتناء بر نظرات کارشناسی و ارزیابی تأثیر اجرای قانون</p> <p>- ثبات، نگاه بلندمدت و ملی</p> <p>- انسجام قوانین و عدم تغییر یا اصلاح ضمنی آنها</p> <p>- جلب مشارکت حداکثری مردم، ذینفعان و نهادهای قانونی مردم‌نهاد تخصصی و صنفی در فرآیند قانون‌گذاری</p> <p>- عدالت‌محوری در قوانین و اجتناب از تبعیض ناروا</p> <p>- عمومی بودن قانون و شمول و جامعیت آن و حتی‌الامکان پرهیز از استثناهای قانونی</p>	<p>توجه به مطالبات مردم</p>
<p>«کار کارشناسی، مطالعه درست، ملاحظه جوانب و آثار و تبعات یک اقدام، و حتی گاهی ملاحظه تبعات یک اظهارنظر... این خردگرایی و حکمت در مدیریت‌ها و در کارها است و از جمله شقوق همین حکمت، استفاده از ظرفیت بالای کارشناسی است در مسائل کشور». (۱۳۹۲/۶/۶)</p>	<p>استفاده از ظرفیت کارشناسی</p>
<p>«بسیج یعنی متن مردم، آن مردمی که می‌توان امید دفاع از انقلاب را از آنها داشت». (۱۳۶۹/۹/۱)</p>	<p>حضور سازمان‌یافته مردم به‌عنوان بسیج در صحنه‌های مختلف</p>
<p>«تعارض منافع. حالاً می‌بینم در مجلس این کلمه تعارض منافع هم مدام تکرار می‌شود. این تعارض منافع فقط در اقتصاد نیست. در بخش‌های دیگر هم تعارض منافع [هست]. اگر من و شما در توجّه مردم به ما، یک منفعتی داریم، یک منفعت هم منفعت عمومی کشور است، اینجا تعارض منافع است دیگر، کدام را مقدم خواهیم کرد؟ اگر ما آبروی خودمان و توجّه مردم به خودمان را مقدم دانستیم بر آنچه نفع کشور در آن است، خب این مصداق تعارض منافع است. باید خدا را در نظر داشته باشیم». (۱۴۰۱/۱/۲۳)</p> <p>«باید مسئله تعارض منافع شخصی و منافع عمومی... در دستگاه‌های دولتی حل شود». (۱۴۰۰/۶/۶)</p>	<p>مدیریت تعارض منافع</p>

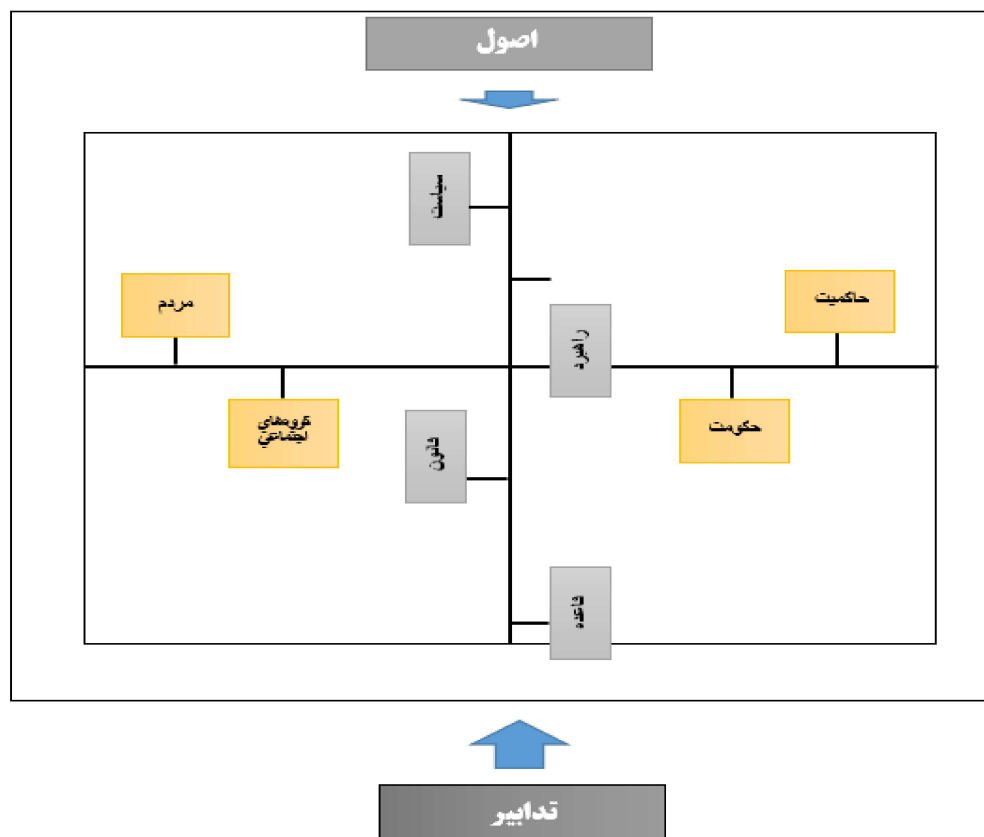
جدول شماره ۵: تطبیقی وضعیت نظام سیاسی و اجتماعی در حکمرانی امنیتی اسلامی و حکمرانی معیوب

نوع حکمرانی	شاخصهای اجتماعی	تحلیل دولت از مسائل	دوگانه دولت در مواجهه با مسائل	نتیجه اقدامات دولت	کنترل اجتماعی	پدیده انحراف از سوی دولت	فرهنگ انحراف در جامعه	واکنش دولت به انحراف	خدمت جامعه	نظام هشداردهی	لاشه انحراف تا انقراض	جزیه غنیمت بوردی آنوبکران
اسلامی	تفکیک	ولایتی تفکیک ملی مسئله	حق مسئله مسئله	ولایتی مسئله تفکیک	توری	زاد	زاد	توجه و پاسخ	مهم	تفکیک	زاد	زاد
معیوب	تفکیک	مسئله بودن مسئله	حق مسئله مسئله	ولایتی تفکیک تفکیک	تفکیک	مهم	زاد	توجه و پاسخ	مهم	تفکیک	زاد	زاد

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که دیدگاه‌ها و بیانات مقام معظم رهبری در خصوص حکمرانی امنیتی را می‌توان در قالب دو دسته «اصول» و «تدابیر» تقسیم‌بندی کرد. اصول حکمرانی امنیتی اسلامی، به‌عنوان مبنا و شالوده‌ای هستند که بی‌توجهی به آن‌ها زمینه‌ساز آغاز حکمرانی امنیتی معیوب خواهد بود. تدابیر نیز نقش راهنمای اجرایی و دستورکاری برای پیاده‌سازی اصول مورد اشاره را دارند. همسویی برخی از مؤلفه‌های حکمرانی امنیتی مورد اشاره در ادبیات جهانی با مفاهیم اسلامی، حکایت از میزان به‌روز بودن و قدرت تطبیق‌یابندگی مفاهیم اسلامی با موضوعات و مباحث جاری حکومت‌داری است.

مردم‌محوری، تأکید بر رضایت، قانون‌گرایی، تنظیم‌گری، حکومت‌مندی، اصالت داشتن اقلیت، توجه به مطالبات مردم، مدیریت تعارض منافع و... نشانه‌های بارزی در راستای نیل به این گزاره است که رویکرد حکمرانی امنیتی اسلامی، ایجابی است.

نمودار شماره ۳: اجزای حکمرانی امنیتی اسلامی

نتیجه گیری

هدف این نوشتار، تبیین اصول و تدابیر مورد اشاره مقام معظم رهبری در جهت نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی بود. در راستای تحقق این هدف، پس از ارائه مقدمه، مفاهیم مرتبط تعریف گردید در ادامه تصاویری از حکمرانی امنیتی معیوب و اسلامی ارائه گردید. یافته‌های مقاله بیانگر آن است که حکمرانی و حکمرانی امنیتی، برآیند پیچیده شدن ساختار و بافتار و بلوغ زیست اجتماعی و تلاش برای رفع مشکلات دولت‌ها در بازتوزیع قدرت است.

حکمرانی امنیتی، عنصر اساسی انسجام، همگرایی و هم‌افزایی نظم، ثبات و امنیت بوده و می‌تواند شامل «کنترل» (اعمال محدودیت یا نفوذ بر سایرین) و «مدیریت» (فرایند/شیوه اعمال دستورالعمل‌ها) یا تنظیم‌گری باشد. گفتنی است ترکیب حکمرانی امنیتی با فناوری به دلیل تعدد مؤلفه‌های اثرگذار و ضرورت رصد و پایش آنها، اجتناب‌ناپذیر است. فناوری، قابلیت استفاده از کلان‌داده‌ها را فراهم

می‌کند که می‌تواند در کشف الگوهای ناشناخته و ارتقای اثربخشی تصمیمات مورد استفاده قرار گیرد. پذیرش این نکته، مهم است که ریشه برخی از مشکلات امنیتی امروز، سیاست‌ها و تصمیمات دیروز است و در صورت تداوم حکمرانی امنیتی معیوب، خط‌مشی‌ها و اقدامات امروز، مبدأ چالش‌های فردا خواهند بود.

برآیند اصول حکمرانی امنیتی، کارآمدی و سرمایه اجتماعی خواهد بود که مبانی امنیت‌سازی و امنیت‌افزایی است.

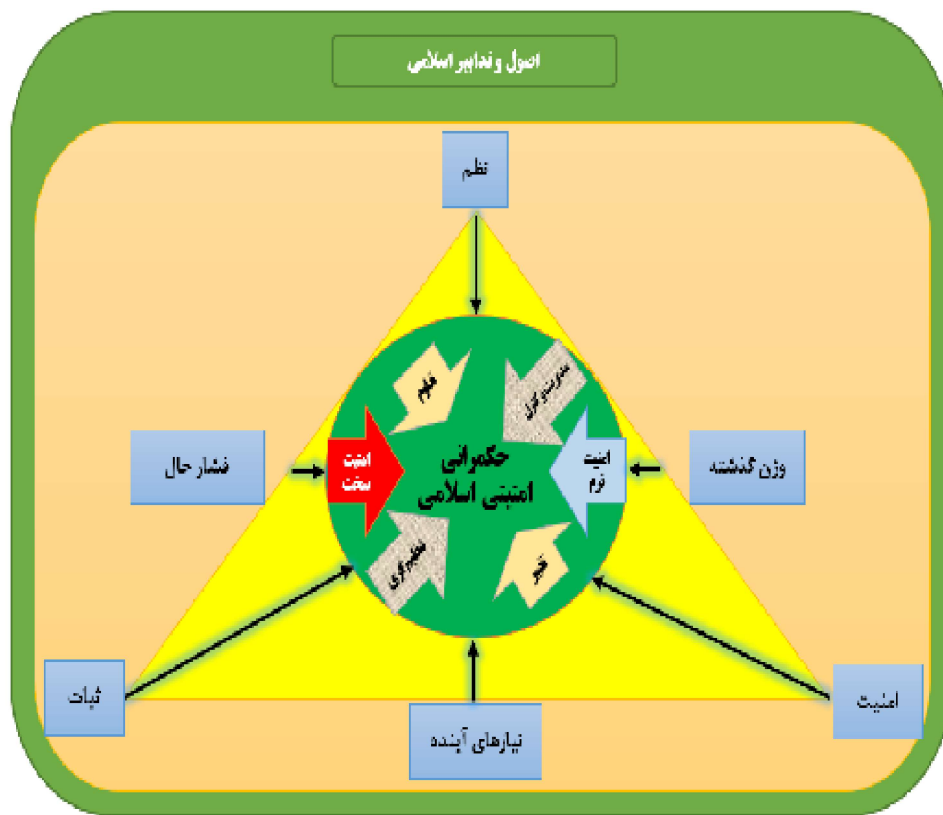
کاربست رهیافت‌های سلبی و جایگاه ضعیف رویکرد نرم‌افزاری و اجتماعی و ایجابی، از ضعف‌های حکمرانی امنیتی کشور است، بدیهی است نتیجه چنین شرایطی، می‌تواند کاسته شدن از «اقتدار» و سنگین شدن کفه «زور» باشد، در حالی که در عصر کنونی، در چارچوب حکمرانی امنیتی اسلامی، هدایت جامعه، «اقتناع متواضعانه» بیش از «تریب زورمدارانه» کاربرد خواهد داشت. در واقع این حکمرانی، به تعبیر حضرت علی (ع) در غررالحکم، بیش از «دولت بزرگ» به «دولت بزرگوار» نیاز دارد.

وضعیت موجود، نافی «امتناع» حکمرانی امنیتی اسلامی بوده و بر «امکان» ایجاد آن تأکید دارد. رفع مشکلات وضعیت کنونی حکمرانی در کنار افزایش و ارتقاء کارآمدی، عدالت‌ورزی، عقلانیت، سرمایه دینی و اجتماعی، راهکارهای برون‌رفت از وضع موجود و ارتقای حکمرانی امنیتی و تسهیل و تسریع در دستیابی به حکمرانی امنیتی اسلامی به شمار می‌آیند. فراروی حکمرانی امنیتی کشور، «راهکارهای نرم» و «گزینه‌های سخت» قرار دارد.

حکمرانی امنیتی اسلامی، نیازمند تقویت «اجتماعی‌سازی قدرت» و «مردمی‌سازی امنیت» است. این حکمرانی باید تحول‌آفرین و تعالی‌بخش و بستر ساز خلاقیت و نوآوری جمعی معطوف به رفع موانع و آسیب‌ها باشد. دولت باید منطقه‌الفراغی برای نقش‌آفرینی سایر بازیگران عرصه سیاسی-اجتماعی فراهم کند. بازیگرانی که تمایل و توان تغییر/تحول البته در چارچوب حاکمیت را دارند. در واقع دولت باید کمتر فعال باشد و بیشتر قواعد فعالیت را پاسداری کند تا زمینه برای کنشگری سایر بازیگران مهیا شود.

در برهه کنونی که «پیچیدگی» و «سرعت تحولات»، دو مؤلفه تعیین‌کننده است، جامعه نیاز به حکمرانی امنیتی به دور از «آزمون و خطا» دارد. چرا که حساسیت این مقوله بسیار زیاد بوده و از این رو مجال برای آن نیست و هزینه‌ها و پیامدهای این گونه از حکمرانی امنیتی، قابل پیش‌بینی نخواهد بود.

در مقام نتیجه‌گیری می‌توان گفت که حکمرانی امنیتی، بسیار پیچیده است. عرصه‌ای است که ثبات در پویایی تعریف می‌شود. بنابراین نمی‌توان و نباید با نقد و نقادی، فرضیه‌ها و گزاره‌ها را حذف کرد. قاعده بازی در حکمرانی امنیتی، حاصل جمع متغیر است. حکمرانی امنیتی، مستلزم دانشی بین‌رشته‌ای بوده و نیازمند توانمندی ایجاد نظامی همگرا و یکپارچه با رویکردی تحول‌گرا، آگاهی از تجارب و الگوهای حکمرانی امنیتی سایر کشورها و مبتنی بر اصالت‌بخشی به حکمرانی باشد. حکمرانی امنیتی به منظور تحقق «نظم، ثبات و امنیت»، تحت تأثیر عملکرد و تجارب گذشته، فشار الزامات کنونی و نیازهای آینده، مقوله‌ای چندبُعدی و چندلایه است و راهبری آن نیاز به تخصص و دانش اکتسابی دارد. باید نقاط مرجع راهبردی شناسایی شوند. به عبارتی باید تعیین شود که منطق حکمرانی امنیتی برای خلق امنیت و پایدارسازی آن، چه جهت‌گیری‌هایی خواهد داشت، سلبی یا ایجابی؟ آیا امنیت نرم یا سخت؟ آیا همکاری، هماهنگی و مشارکت یا دستور و آمریت؟ آیا دولت‌محوری یا جامعه‌محوری؟ یا ترکیب آنها؟ با چه نسبتی؟ با مبنا قرار دادن قاعده «تداوم و تغییر»، کدام رویکردها/ابزارها باید تداوم یابند و کدامیک تغییر؟

نمودار شماره ۴: پیچیدگی‌های حکمرانی امنیتی اسلامی

باید پذیرفت مسئله‌یابی و رسیدن به راه‌حل‌ها زمان‌بر بوده و نیاز به تعقل و تفکر نظام‌مند و کاربست روش‌های علمی و بهره‌گیری از تجارب موفق بشری دارد. نکته بسیار مهم، پاسخگویی به مسائل است. چرا که اگر به مسائل جامعه «جوابی از درون» داده نشود، «پاسخی از بیرون» برای آن مهیا و ارائه خواهد شد. همچنین حکومت باید به جای تولیدکننده راه‌حل به خالق پلتفرم‌هایی برای خلق و توسعه راه‌حل‌های اجتماعی برای مسائل تبدیل شود.

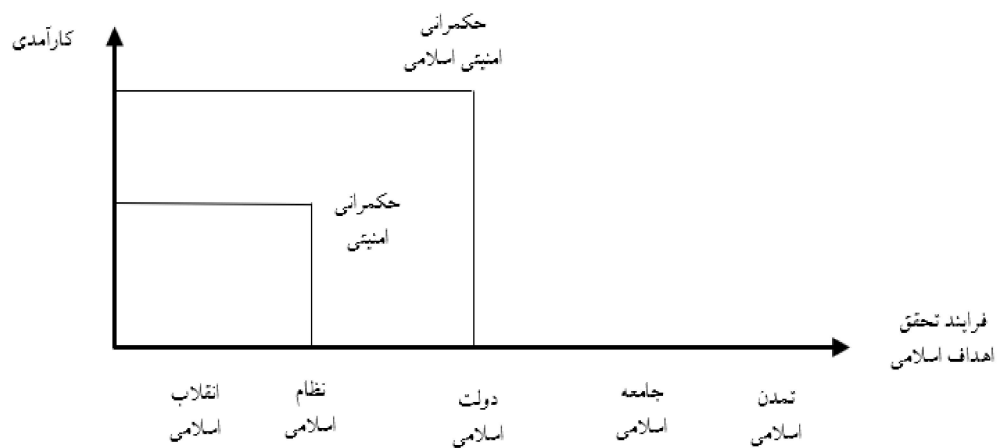
حکمرانی امنیتی دستوری و آمرانه و تحکمی که در بیشتر مواقع با توهین و تحقیر همراه خواهد بود. با اصالت‌بخشی به این گزاره که «داخل و مردم، ریشه هستند» باید جای خود را به حکمرانی امنیتی اسلامی بدهد که دارای مزایایی همچون افزایش شفافیت و مسئولیت‌پذیری متقابل است.

خروجی تداوم وضع موجود و اصلاح نکردن آسیب‌ها، یا بی‌ثباتی و... خواهد بود که می‌تواند زمینه‌ساز تبدیل خروجی تداوم این شرایط از «اغتشاش» (با ویژگی‌هایی مانند: بار معنایی منفی و مخرب و روبنایی و مطرود از سوی جامعه) به «مقاومت» (با خصایصی همچون سازنده، مثبت، زیربنایی، توأم با ایمان و هدف بودن و جذاب از طرف مردم) شود که هشدار جدی است و یا در بهترین حالت، این گزاره خواهد بود که «آنچه می‌خواستیم نشد و آنچه شد، آنچه نبود که می‌خواستیم». گفتنی است تأکید بر جامعه‌محوری یا امنیت نرم و... در قالب حکمرانی امنیتی اسلامی، به معنای نفی و انکار وظیفه و نقش دولت در فرایند تولید، حفظ و بازتولید امنیت و یا کنار گذاشتن سخت‌افزارها نیست. به نظر می‌رسد رویکرد ترکیبی (به معنای استفاده حداقلی از رویکرد سلبی با سازوکارها و ابزارش) بهترین تجویز خواهد بود.

حکمرانی امنیتی کشور نیاز به تحولی اساسی دارد. در واقع تحول، مبتنی بر تجربه چهل ساله نظام و عملکرد دولت‌های گذشته، ضرورتی انکارناپذیر است. به نظر می‌رسد بخش عمده‌ای از این تحول در فرایند تحقق «دولت اسلامی» باید ایجاد شود. ایشان به مناسبتی، ابعادی از دولت اسلامی را تبیین نموده‌اند: «دولت اسلامی که بتواند مقاصدی را که ملت ایران و انقلاب عظیم آن‌ها داشت، تأمین کند، دولتی است که در آن رشوه نباشد، فساد اداری نباشد، ویژه‌خواری نباشد، کم‌کاری نباشد، بی‌اعتنایی به مردم نباشد، میل به اشرافی‌گری نباشد، حیف و میل بیت‌المال نباشد، و دیگر چیزهایی که در یک دولت اسلامی لازم است. در تعالیم امیرالمؤمنین در نهج‌البلاغه، همه اینها وجود دارد. نگویند اینها مربوط به هزار و چهارصد سال قبل است. این حرف‌های تکراری و شبهه‌های صدها بار رد شده را بعضی‌ها باز تکرار می‌کنند». (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۵/۲۸)

بر مبنای آنچه بیان شد نیل به حکمرانی امنیتی اسلامی نوعی همبستگی با دولت اسلامی دارد. شاید بتوان مدعی شد که وجه تمایز دولت اسلامی، سطح بالای «کارآمدی» دولت است؛ واقعیتی که به نوعی در این جمله از مقام معظم رهبری نیز نهفته است:

«باید دولت اسلامی را ایجاد کنیم. امروز دولت ما - یعنی مسولان قوه مجریه، قوه قضاییه، قوه مقننه، که مجموع اینها دولت اسلامی است - سهم خوبی از حقایق اسلامی و ارزش های اسلامی را دارد، اما کافی نیست. اولش خود من! باید بیشتر به سمت اسلامی شدن، مسلمان شدن و مؤمنانه و مسلمانانه زندگی کردن برویم. باید به سمت زندگی علوی برویم... باید روح زندگی علوی - یعنی عدالت، تقوا، پارسایی، پاکدامنی، بی پروایی در راه خدا و میل و شوق به مجاهدت در راه خدا - را در خودمان زنده کنیم. باید به سمت اینها برویم. این اساس کار ماست. و به شما عرض کنم در آن صورت کارآمدی جمهوری اسلامی هم مضاعف خواهد شد». (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۸/۶)

نمودار شماره ۵: رابطه بین فرایند تحقق اهداف اسلامی، کارآمدی و حکمرانی امنیتی

در کنار این واقعیت که در شرایط کنونی، تحول در حکمرانی امنیتی و کاربست اصول و تدابیر اسلامی در آن، نه یک «انتخاب» بلکه یک «ضرورت» اجتناب ناپذیر است، باید به این نکته نیز اشاره شود که مبتنی بر تجربه زیسته چهار دهه اخیر، محقق نشدن تحول یادشده، فرسایش قدرت ملی و سرخوردگی آحاد ملت را به دنبال خواهد داشت. گفتنی است با توجه به مبانی فکری انقلاب اسلامی و ظرفیت ها و توانمندی های ملی و فرصت های بین المللی، این تحول، امکان پذیر است.

- ۱- امام خامنه‌ای، سیدعلی. بیانات مقام معظم رهبری. قابل دسترسی در: Khamenei.ir
- ۲- اکبری، زهرا. بازرگان، شیوا. سالاری، مصطفی. (۱۴۰۱). مدیریت تعارض منافع و حکمرانی خوب: با تأکید بر تجربه سازمان تامین اجتماعی. تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- ۳- دقیقی اصلی، علیرضا. گرابی نژاد، غلامرضا. آقابگیان، سلیمان. (۱۳۹۱). «اثر حکمرانی خوب بر سطح فساد اقتصادی در کشورهای با سطح توسعه‌یافتگی متوسط». فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه. سال ۲۶ (۴). ۲۳-۳۰.
- ۴- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳). لغت‌نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ۵- رضایی، مهدی. نخجوانی، نرگس. (۱۳۹۹). «حکمرانی امنیت ملی در پرتو نظریه قضایی‌سازی سیاسی: بهینه‌سازی نقش قوه قضائیه در حکمرانی امنیت ملی». فصلنامه مطالعات راهبردی. سال ۲۳ (۴). شماره پیاپی ۹۰.
- ۶- شیرعلی، اسماعیل. (۱۴۰۰). «مفهوم‌شناسی مردمی‌سازی حکمرانی». حکمرانی متعالی. شماره ۸. زمستان. ۱۱-۳۰.
- ۷- صدرانیا، حسن. (۱۳۹۹). «ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه مطالعات راهبردی. سال ۲۳ (۴). شماره پیاپی ۹۰.
- ۸- کریمی مله، علی. (۱۳۹۱). «تأملی نظری در نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی». فصلنامه مطالعات راهبردی. سال ۱۵ (۴). شماره پیاپی ۵۸.
- ۹- کلانتری، فتح‌الله. خزلی، اکبر. (۱۳۹۹). «نقش مؤلفه‌های قدرت ملی در تحقق متعالی حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه آفاق امنیت. سال ۱۳ (۲). شماره پیاپی ۴۷.
- ۱۰- لکزایی، نجف. جاویدی، رقیه. (۱۳۹۷). «نظریه دولت در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای». علوم سیاسی (باقرالعلوم). سال ۲۱ (۱). شماره پیاپی ۸۱.
- ۱۱- ملکیان، مصطفی. (۱۳۸۱). راهی به رهایی؛ جستارهایی در عقلانیت و معنویت. تهران: نگاه معاصر.
- ۱۲- یزدانی زازرانی، محمدرضا. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه مفهومی و تأثیر حکمرانی بر سیاست‌گذاری عمومی». پژوهش‌های روابط بین‌الملل. سال ۲ (۲). شماره پیاپی ۴.
- 13-Bevir, Mark, Hall, Ian. (2013). "The Rise of Security Governance". In: Mark Bevir, Oliver Daddow, Ian Hall. (edi). *Interpreting Global Security*. New York: Routledge.
- 14-Bevir, Mark. (2012). *Governance: Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- 15-Daase, Christopher, Friesendorf, Cornelius. (2010). "Security governance and the problem of unintended consequences". in: Christopher Daase and Cornelius Friesendorf (Edi). *Rethinking Security Governance*. New York: Routledge.
- 16-Ehrhart, Hans-Georg, Hegemann, Hendrik & Kahl, Martin. (2014). "Putting Security Governance to the Test: Conceptual, Empirical, and Normative Challenges". *European Security*. 23 (2).

- 17-Fukuyama, F. (2016). "Governance: What Do We Know, and How Do We Know It?". *Annual Review of Political Science*. 19, pp 89-105
- 17-Georgiadou, Yola, Reckien, Diana. (2018). "Geo-Information Tools, Governance, and Wicked Policy Problems". *International Journal of Geo-Information*. 7 (21).
- 18-Guſton, A. H. (2014). "Understanding Anticipatory Governance". *Science of Studies Social*. 44 (2). pp 218-242.
- 19-Hufty, M. (2011). *Investigating Policy Processes: The Governance Analytical Framework*. In: U, Wesmann & H. Hurni. (eds). *Research for Sustainable Development: Foundations, experiences, and perspectives*. Geneva: Geographica Bernensia.
- 20-Johnston, Les. Shearing, Clifford. (2003). *Governing Security: Explorations in Policing and Justice*. New York: Routledge
- 21-Jones, Lee, Hameiri, Shahar. (2015). "Security and governance: existing approaches". In: *Governing Borderless Threats: Non-Traditional Security and the Politics of State Transformation*. Cambridge: Cambridge University Press. 15 – 50
- 22-Krahmann, E. (2005). "New Threats and New Actors in Security Governance: Developments, Problems, and Solutions". In: Krahmann, E. (eds). *New Threats and New Actors in International Security*. Palgrave Macmillan, New York.
- 23-Krahmann, Elke. (2003). "Conceptualizing Security Governance". *Cooperation & Conflict*. 38 (1).
- 24-Lederman, Daniel. (2004). "Accountability and Corruption: Political Institutions Matter". *Economics & Politics*. Vol 17 (No. 1). 1-35
- 25-Pissareva, Lora. (2010). *European Security Governance: Analysing a Regime of Practices on the Basis of Michel Foucault's Governmentality Theory*. University of Twente Student. Available at: <https://purl.utwente.nl/essays/60353>
- 26-Potůček, Martin. (2006). *Strategic Governance in Central and Eastern Europe: From Concepts to Reality*. Annotation of A Paper Submitted to The 14th Nispacee Annual Conference. Available at: <https://www.nispa.org>
- 27-Rose, Richard, Peiffer, Caryn. (2018). *Bad Governance and Corruption*. New York: Springer International Publishing.
- 28-Schroeder, Ursula C., Chappuis, Fairlie, Kocak, Deniz. (2014). "Security Sector Reform and the Emergence of Hybrid Security Governance". *International Peacekeeping*. Vol. 21 (2). pp. 214–230
- 29-Sperling, James. (August 2010). "The Post-Westphalian State, National Security Cultures, and Global Security Governance". *EU-GRASP Working Papers*. 15.
- 30-Zoli, Corri. (2017). "The Changing Role of Law in Security Governance". *Syracuse Law Review*. Vol. 67: 613. P 619.
- 31-www.nmlites.org/standards/socialstudies/glossary.html.

